

pályafutására vonatkozó visszaemlékezések nem tűnnek megbízhatónak, és ugyanez vonatkozik gyermekeik iskolai teljesítményének bemutatására is. Tovább erősödött az az ismeretünk, hogy a cigány családok iskolához való viszonya kiegyensúlyozatlan, elemzése során a függőség dominanciája érzékelhető, pl. az iskolai kapcsolattartás terén. Új elem az interjúk tapasztalatai alapján, hogy gyermekeik iskoláztatását a szülők nem kapcsolják össze a későbbi szakma-, illetve munkahelyválasztással. Miután a szülőknek ilyen típusú döntési élményanyaga nincs, ennek szükségességét nem vagy csak alig ismerik fel.

Jakab Péter

Az iskolaérettség eldöntése – kérdőjelek és könnyek

Ha van megbízható vizsgálati eszköz, úgy az „iskolaérettségi” bizonyára az. Egyes feladatokat eredetileg a Binet-Simon-féle, iskolás gyermekek számára konstruált intelligencia tesztből vették át a készítői, több mint fél évszázada. Rendkívül egyszerű próbákkal vizsgálható az ábrázoló kifejező készség, a munkaérettség, az általános tájékozottság, a mennyiségfogalom, a beszédkészség, a verbális- és performációs gondolkodás, a megfigyelő képesség és a vizuális és verbális emlékezet. Megállapítjuk, jobb- vagy balkezes-e a gyerek, s hogy van-e beszédhibája. Mindezt az anyával folytatott részletes mélyinterjú egészíti ki a gyermek fejlődéséről, betegségeiről, szokásairól, a terhességtől napjainkig.

Ép értelmű hat évesek számára a feladatok sikeres megoldása nem jelenthet gondot, annak ellenére, hogy az érettség köztudottan nem ugyanazt jelenti, és nem ugyanakkor következik be minden részképeségnél és egyénileg időben is nagy a szórás a képességek kialakulásánál. Nem is kell tökéletesen teljesíteni ahhoz, hogy egy gyerek megfeleljen. Ki a rajzolásban ügyetlenebb, ki az általános tájékozottság terén bizonytalan, ki képtelen öt percre csendben maradni, de ha a szakemberek a csoportos és egyéni vizsgálatot tisztességesen végig csináltatják, – legyen bár a felvételt végzők képzettsége pedagógus, pszichológus, pszichopedagógus, szociálpedagógus vagy logopédus – kis gyakorlattal szinte teljes biztonsággal meg tudják ítélni, hogy a gyermek kész-e arra, hogy iskolába menjen. Ráadásul a Nevelési Tanácsadóknál, ahol ezt a szűrést végzik, team munka folyik, tehát többen látják a gyereket az alatt a szűk óra alatt, amíg bent van. A gondok nem a vizsgálatban kapcsolatban merülnek föl. Véleményem szerint ez a feladatsor a négy általános (tegyük hozzá: *a régi „négy elemi”!*) elvégzésére szűr. Arra, hogy mi lesz hatodikban, hetedikben, csak következtetni lehet a teljesítményből, és a hozzá tartozó szülői interjúból.

A vizsgálat végeredményének függvényében a lehetőségek a következők:

- maradjon az óvodában még egy évig;
- általános iskola 1. osztályába mehet (esetleg tehetséggondozásban vehet részt);
- általános iskola fejlesztő/korrekciós/felzárkóztató/kis létszámú osztályába mehet;
- speciális szakellátást igényel (újabb bizottság elé kerül további vizsgálatra).

A gond csupán az, hogy mást értettünk ötven-hatvan éve iskolakezdésen, és mást jelent ez ma, amikor „a pedagógiai kultúra válságáról” (*Nagy József, ÉS 2005. április*) kell beszélnünk.

Pszichológus szemmel

Csaknem két évtizeden át végeztem iskolaérettségi vizsgálatokat a békásmegyeri Nevelési Tanácsadó vezetőjeként. Volt olyan év, amikor már február elején el kellett kezdeni, hogy

a rendelés mellett a 220 gyereket be tudjuk hívni, mert kevesen voltunk. Egy délelőttre 16 vizsgálat is jutott, ami meglehetősen futószalag-szerűvé teszi a pszichológus egyébként nagyon cizellált munkáját. Ritka az a munkatárs, aki szereti az ilyen kampányfeladatokat.

Nehéz kívülállókkal elhiteni, hogy egy több száz alkalommal már elvégzett vizsgálatnál a tapasztalt szakembernek még arra a fél órára se lenne mindig szüksége, amíg látja a gyereket, mert egy-két válaszból, mozdulatból már tudná, hogy mit javasoljon.

A pszichológusnak a javaslat megfogalmazásakor a *gyerek érdekében* kívül etikailag (is) tilos más szempontot figyelembe venni. Szempont pedig mindig akad bőven. Ha sok a gyerek, nincs terem, nincs tanító, maradjanak az óvodában. Ha kevés a gyerek, meg kell menteni az iskolát, menjenek. Ha a szülő túl ambiciózus, elfogult, vagy túlfélti a gyereket, vele kell megharcolni, hogy maradjon még, vagy menjen. Különösen fájdalmas, ha az anya nem látja be, hogy a kicsi annyira sérült, hogy nem szabad bedobni a mélyvízbe, mert még jobban sérülni fog (*mindaddig, amíg az integráció feltételei nem biztosítottak minden iskolában!*).

Szinte minden Nevelési Tanácsadóban van olyan munkatárs, aki kijár a kerület iskoláiba, és ismeri a körülményeket. Amíg a lakótelepen dolgoztam (és mindenki a saját körzeti iskolájába ment), szinte kézbe tudtunk adni egy-egy iskolaérettségi vizsgálaton megfordult, külön figyelmet igénylő gyereket egy kiszemelt elsős tanítónak. A döntésünket (ami tulajdonképpen javaslattétel, mert az iskola igazgatója, vagy a Bizottság dönt) így folyamatosan ellenőrizni tudtuk, s aki nem bírta az iramot, visszakerült tanulásterápiára, felzárkóztatásra hozzánk.

Volt, hogy nem tudtam meggyőzni a szülőt, hogy vigye el még egy vizsgálatra a gyereket, mert pontosan tudta, hogy ez az az „áthelyezés” (speciális iskolába), ami a megbélyegzés veszélyével fenyeget. Számos édesanya, vagy apa maga is „kisegítő” volt annak idején, de a gyereket nem akarta oda engedni. Ilyenkor a részletes írásbeli véleménybe ilyeneket írtam: „Általános tájékozottsága szocio-kulturális környezetének megfelelő” vagy „Fejlesztése az ált. isk. korrekciós 1. osztályában *megkísérelhető*” vagy „Türelmes pedagógiai vezetés mellett a magatartási gondok remélhetőleg csökkennek” stb. Sapienti sat.

A vizsgálati vélemény öt példányban készült: a beküldő óvodának, a körzeti iskolának, a szülőnek, a Művelődési Osztálynak és egy maradt nálunk, a gyerek tasakjában. Ennek az utóbbinak később, a részletes anamnézissel és a rajzokkal együtt, nagy hasznát lehetett venni. De hiszen mi ismerjük egymást! – mondtam néha egy-egy bizalmatlan ötödikesnek – Te már voltál nálunk, nézd: ezt rajzoltad! Széles mosoly volt a válasza: a gyerekeket meghatotta, hogy a régi rajzaik ilyen becsben vannak tartva... Az anyák is több bizalommal jöttek az iskolaérettségi tapasztalata után, mert nagyon igyekeztünk, hogy ne legyünk erőszakosak, nagyképeűek, érzéketlenek, és ne menjenek el rossz szájjal.

Csalódott és dühös voltam, ha kiderült, hogy a teljes gépelt oldalt, olykor többet is kitévő kis íromány, a „Vélemény” az igazgató helyettes fiókjában maradt, vagy olvasatlanul került a tanító iratai közé. Volt (nem is rossz!) elsős tanítónő, aki elmondta, hogy azért nem olvassa el, amit a pszichológusok írnak, mert nem akarja, hogy befolyásolják, majd ő kialakítja a saját véleményét a tanulókról.

Pszichológus szemmel az iskolaérettségi vizsgálat részben rutinszerű kampánymunka, „favágás”, részben azonban egy lehetőség a további bajok megelőzésére, a segítséget igénylő gyermek nyilvántartására, akár azonnali gondozásba vételére (logopédia, dyslexia-megelőzés, fejlesztés, pszichoterápia, csoportfoglalkozás szükség és lehetőségek szerint). A tasakokra kívül ráírtuk: „*Ősszel hívni!*” Minél előbb kezdjük a korrekciót, a gyógyítást vagy a fejlesztést, annál nagyobb a siker esélye.

Pedagógus szemmel

Iskolaérettségi vizsgálatra akkor kerül sor, ha a szülő és az óvoda nem tud megegyezni a beiskolázás kérdésében. Pl. a szülő vinné, de az óvónő nem hiszi, hogy a gyerek venni fogja az akadályokat, vagy fordítva (a létszám kérdésétől most tekintsünk el, valamint attól az esettől is, amikor egy agresszív gyerektől/szülőtől az óvoda minél előbb szabadulni szeretne).

Az óvoda értesíti a Nevelési Tanácsadót a vita mibenlétéről, vagy nincs vita, de nem tudnak dönteni, és ezért kéri a vizsgálatot. A rendelőben elvégzik a vizsgálatot (van, ahol a tanácsadó dolgozói kimennek az óvodába), és vagy sikerül meggyőzni a szülőt, vagy nem. Az utóbbi időben ez már szinte mindegy, mert *a szabad iskolaválasztással kiszabadult a szellem a palackból*, a szülő oda viszi a gyereket, ahová jónak látja. Pszichológus is, óvónő is, ha követni tudnák az eseményeket, tehetetlenül nézhetnék, hogy a gyerek tönkremegy vagy közönyössé válik a nem neki való követelmények hatása alatt. Nincs már se az óvodapedagógusnak, se a pszichológusnak tekintélye, hatásköre, hogy megvédhetné a gyerek érdekét akár azért, mert megszerette, akár azért, mert kliensének tekinti, akit képviselnie kell. A szülő – már amelyik teheti – azt az iskolát választja, amelyik neki tetszik, amelyiknek jó a híre, vagy amelyik kívánatosabb programmal kecsegteti.

Ahol nincs választék – az ország túlnyomó részében – ott nincs szabad iskolaválasztás se. Sőt: pszichológusok sincsenek a Nevelési Tanácsadóban, és emelt szintű nyelvtanítás sincs, ahogy pl. képzett informatika tanár se...

Az óvodapedagógus tehát megkönnyebbülten veheti tudomásul, hogy a) neki lett igaza b) nem neki lett igaza, de nem ő a felelős, ha rossz a szülő döntése.

Az elsős tanítónak olykor már az is gyanús, ha egy gyerek egyáltalán megfordult a Tanácsadóban. Vannak természetesen elkötelezett, hivatásuk magaslatán álló tanítók is, akik szeretik, amit csinálnak, akikkel foglalkoznak, és kihívásként élik meg, ha egy-egy gyengébb képességű gyereket kell tanítaniuk. Sajnos, előbb-utóbb fölismeri ezt az iskola vezetése is, a szülők is, és a „csodálatos tanító néni” keze alá egyre több „határeset” intellektusú gyerek kerül. Sikerélményeik gyérülnek, türelmük fogyatkozik, lelkesedésük megínog. Jelentkeznek a „fejlesztő pedagógus” továbbképzésekre, fizetnek, képezik magukat és mégsem tudják két év alatt elérni a gyerekekkel azt, amit *sok-sok gyakorlás, és gyógypedagógiai módszerek alkalmazásával* négy év alatt simán el lehetne érni.

Nem egyszer hallottam, hogy „ez a gyerek nem ide való”, „engem nem ilyen gyerekek tanítására képeztek”, „megszakad érte a szívem, de csak kínlódunk mind a ketten”, „muszáj haladni a többivel, el kell végezni az anyagot”. A Tanulási Képességet Vizsgáló Bizottságtól is visszakapják a gyereket, gyakran azzal a véleménnyel, hogy „organikus károsodás mutatható ki a részképesség kiesés hátterében”, és fejlesztési tanácsot is kapnak, csak idő, túlórapénz és képzettség nincs az egyéni fejlesztésre. A pedagógus, ha a gyerek érdekét nézi, és belátja saját inkompetenciáját az eset kapcsán, elégséggel továbbengedi a „határeset” gyereket felsőbb osztályba. Többek között ezek a gyerekek képezik a nyolcadik után semmilyen képzésben részt nem vettek tömegének derékhatát.

A szülő szemével

Ahogy nincs „a” pedagógus vagy „a” pszichológus, és „az” iskola, úgy nincs „a” gyerek sem; és „a” szülő sem értelmes kategória, ha innen nézzük. Még az sem igaz, hogy „minden szülőnek a saját gyereke a tökéletes” (bár így lenne!), és hogy „csak a legjobbat akarja” (mert néha rosszul, néha meg magának akarja a legjobbat, néha meg csak a békességét szeretné).

Most, hogy szabad az iskolaválasztás, a szülők gondosabb, és/vagy tehetősebb része óriási teherként veszi a vállára az iskolaválasztás felelősségét. Van, aki azért viszi iskolaelettség vizsgálatra a gyermekét, (olykor titokban), mert tudni akarja, nem lehetne-e előbb, nem lehetne-e tehetséggondozó vagy több tannyelvű iskolába, hogy aztán simán bekerüljön egy elit gimnáziumba, ahonnan stb. Van olyan óvodás, aki két-három jó hírű általános iskolába is „felvételizik” (!), ha a pszichológusok szerint okos. (Hogy mennyire terhelhető, az persze nem derülhet ki egyetlen vizsgálat alatt, hiszen egy hatévest nagyon sok minden befolyásol; időjárás, családi események, testvér születése stb.) Egyes iskolák hirtelen négyszeres-ötszörös túljelentkezéssel küszködnek, míg másutt lasszóval fogják a gyerekeket, hogy osztályt lehessen indítani a gyérülő gyerekszám miatt. A szegregáció pedig nagyobb, mint valaha.

Magam is szülő lévén megértem, sőt, tiszteltem ezeket az iskolaválasztó törekvéseket, de sajnálom is a fiatal szülőket és a gyerekeket. Nem az a cél, hogy az utódainknak (legáltalább) boldog gyerekkora legyen?!

„A” szülők másik csoportja előre retteg az iskolától. Bármilyen iskolától. „Ráér még, hadd játsszon”, „Éjjel még bepisil, ne menjen”, „Nagyon eleven, félek, hogy nem fogja bírni”. Gyakori, hogy nem is a gyereket féltik, tudattalanul ők maguk félnek a korai keltéstől, a házi feladat ellenőrzésétől, a tévzés leállításának kényszerétől, a minősítéstől. Meggyőzik az óvodát, hogy hadd maradjon még egy évet, vagy eleve ismételtetik már a középső csoportot, s így sok gyerek iskolaelettség vizsgálat nélkül megy hét éves kora után elsőbe, ahol kiderül, hogy egyben-másban fejlesztésre szorult volna.

A gyermeküket vehemensen – de nem mindig okosan – védelmező szülők illetéktelen és bürokratikus eljárásnak vélik az iskolaelettség vizsgálatot. Van, aki úgy gondolja, ő ismeri a legjobban a gyereket, vagy hogy az óvónő valamiért rosszindulatú, azért küldi őt „ilyen helyre”. Végképp szívbemarkoló a valóban sérült gyerekek szüleinek küzdelme. A jobb módúak szerencsére össze tudnak fogni, alapítványi iskolát szerveznek, civil kezdeményezéseket nyernek meg ügyüknek, és kiharcolják beteg gyereküknek is a boldog gyermekkor feltételeit. Kevesen vannak, sajnos. A tehetetlenebbek sírnak: „Olyan az enyém is, mint a többi!” Ezt még agyonképzett pszichológusként is nehéz feldolgozni. Nem egyszer kaptam szegény, önségítésre képtelen anyákat hazugságon: állították, hogy a régi lakóhelyükön a Nevelési Tanácsadó normál osztályba küldte a gyereket, vagy letagadták, hogy ők is kiségitőbe jártak, és volt, aki egyszerűen nem hozta el vizsgálatra értelmi fogyatékos gyereket őszig, amikor is bevitte a körzeti iskolába, mivel tanköteles.

A szülőket szinte mindig meg kell nyerni, meg kell győzni, hogy a szakembernek nem érdeke, hogy olyasmit javasoljon, ami a gyerekeknek nem jó.

Nemrég egy iskolaelettség vizsgálatot foglalkozó rádió műsorban, ahová élő adásban behívtak, betelefonált egy édesanya, és felháborodva mondta el, hogy „Azért nem engedik elsőbe, mert nem tudta, hogy ha a boltban nem kap kenyeret, mit kell tennie! Az én kislányom még nem volt egyedül vásárolni!” Az anya föltételezte, hogy a kérdést egy szigorú pszichológus nekiszegezi a gyerekeknek, és ha ő nem vágja rá a választ, akkor rossz pontot ad neki. Egy olyan szöveget, hogy „Voltál már Anyuval közértben? Vettetek kenyeret? Mit gondolsz, ha nem lett volna kenyér, az Anyukád mit vett volna?” Vagy: „Akkor most képzelj azt, hogy neked kellene lemenni kenyérért, és a polcon nem lenne kenyér” – az anya el sem tudott képzelni. Pedig a problémamegoldás kérdése gyakran így hangzik el, különböző változatokban. Arra pedig, hogy egy *iskolaérett* gyerek azt is *el tudja képzelni*, és el is meséli, ha van rá idő, hogy mit csinálna, ha pisztolyt szegeznének rá, ha beszorulna a

liftbe, ha dinoszaurusz lenne, vagy ha betörőt látna, – már nem is hivatkoztam a műsorban. Ilyeneket tényleg nem kérdezőnk, a fantázia nem vizsgálendő készség.

A szülő valóban védelmezi a gyereket, ez a dolga. Csakhogy kevés információt tud szerezni az iskoláról, amíg legalább egy gyermeke oda nem jár. Egy dolog, amit az iskola ígér, és egy más az, amit be is tart. Lehet, hogy az elsős tanító egy angyal, de ötödikben jön egy „szörnyű” osztályfőnök, egy „rémes” matematika tanár, egy „szadista” testnevelő. A beiskolázás szinte mindig lutri, mióta választhatunk. A rossz választást meg később a gyerek sem engedi korigálni, mert megkedvelte a társait, kivívta a helyét, fél a változástól, vagy attól, hogy nem tud felzárkózni a „más tagozatosokhoz”. A másik iskolában más nyelvet tanulnak, néha még a párhuzamos osztály felé sincs átjárás (a valóságban, mert elvben van).

Amikor végre megvan a vágyott iskola, további feltételek szükségesek: nagyszülő, aki elkíséri a kisiskolást, vagy autó, amivel odaviszik, mert a táska nyolc és fél kilót nyom, aztán a mindenféle külön kiadás, és az elit iskolába járó gyerek elit-igényei, melyeknek határa a csillagos ég.

Nem sírom vissza az egyformán szürke és közepes színvonalú iskolai oktatást, de a jelenlegi állapotot sem vélem normálisnak. Sem pszichológusként, sem szülőként.

Gyerekszemmel

Nem szokás ilyesmit a gyerek nézőpontjából megítélni. Tapasztalatom szerint annak idején, amikor még nem ettől függött „minden”, a karrier, a pénz, a szülő presztízse, legfeljebb az anyós véleménye forgott kockán (hogy ti. neki van-e igaza, vagy a szülőnek), a biztonságos otthonból jött gyerekek jól vették az akadályokat. Nem feszengtek az idegen környezetben, nem zavarta őket, hogy nem ismertek minden gyereket, akivel együtt rajzoltak a csoportban, és élvezték az „iskolásdit”. Boldogan rohantak ki bármilyen teljesítmény után „Ügyes voltam!” csatakiáltással, és a szünetben nyugodtan rágták a kiflijüket.

Maga a vizsgálati helyzet csak a nyugtalan, felbomló félben lévő, vagy rossz anyagi körülmények közt élő (gyakran a megvert) gyerekeket viselte meg – ha megviselte. Volt, aki csak az anya ölében ülve volt hajlandó ceruzát fogni a kezébe, volt, aki nem akart megszólalni, annyira félt az anyja korholásától, ha valamit nem jól mond. Volt olyan (nagyon okos) kliensem is, aki egyszerűen még nem óhajtott iskolába menni, és eldöntötte, hogy nem szólal meg. Szeptember elején, amikor kiderült a számára, hogy nem az imádott óvónőjével marad, mert másik csoportba kerül, maga kérte, hogy engedjük iskolába.

Unokahúgom, akit azért teszteltem, mert szerettem volna végre egy igazi „normál, okos” gyereket is megnézni a feladatsor végzése közben, még csak öt éves volt, amikor elkaptam. Mindent nagy kacagások közepette teljesített, majd így szólt: Te hülyének nézel engem, hogy ilyeneket kérdezel?

Most, hogy a beiskolázás (főleg a nagyobb városokban és a fővárosban) ekkora falat lett családnak, iskolának, oktatási kormányzatnak, nem tudom, hogy viselik a gyerekek ezt a terhet, mit fognak föl a dolog „súlyából”? Nyilván erre is ahány gyerek, ahány család, annyiféleképpen reagál. De, hogy nem lelkesednek a többszöri felvételi vizsgázásért és azért, hogy egyik iskolából a másikba viszik őket, hogy nézzenek körül és válasszanak, abban biztos vagyok.

Igazgató szemmel

Az iskolának talpon kell maradni! Az igazgatók évek óta pályáznak, alapítványt hoznak létre, különleges oktatási programokkal védekeznek a csendes kihalás ellen. Nekik sem

mindegy persze, hogy hol áll az épület. Ha a telek értékes, veszélyes a helyzet, az önkormányzat eladhatja. Ha az épület, rogyadozik, és rossz helyen van, esetleg – uram bocsá' – sok szegény, vagy pláne sok roma gyerek jár oda, az a veszély fenyeget, hogy az igényes szülők nem viszik oda a gyerekeiket. Vagyis nem tehetnek mást; *mindenkit* befogadnak, azokat is, akiket a szülő nem hajlandó, vagy nem képes speciális iskolába vinni, és később azokat a túlkoros tanulókat is, akiknek másutt már kitelt a becsülete, – és persze ennek is híre megy. A „hátrányos helyzetű” iskolákból menekülnek a jobb pedagógusok, és a színvonal egyre gyatrábbá, az igazgató egyre tehetetlenebbé válik.

Bezzeg akik szerencsével, jó kapcsolatokkal, okos közösségépítéssel meg tudták oldani a fennmaradás emberfeletti feladatát, és jó hírű, jól működő iskolát tudnak kormányozni, most válogathatnak a gyerekek között.

A hagyományos standard iskolaérettségi vizsgálatot pedig szépen, ravaszul korszerűsítették, messze túljárva a hatvan-hetven évvel ezelőtti pszichológusok és pedagógusok eszén.

Az a gyerek, aki egy ilyen játékos, nem is vizsga-jellegű fölmérésen megfelel, az nem fog kegyelem-kettessel átbortorkálni egyik osztályból a másikba, nem kell neki külön megtanítani a legegyszerűbb viszonyfogalmakat, nem gyér a szókincse, nem kialakulatlan a számfogalma, nem bizonytalan a ceruzafogása, és még nincs is nyolc és fél éves.

Valóban, az egész iskolarendszer gyökeres átalakítás után kiált. Ha ez végbemegy, akkor még az sem baj, ha az iskolaérettségi vizsgálat ugyanaz lesz, ami a múlt században volt.

Karczag Judit

Sósvertikei cigányok

A kutatás célja egy – az ormánsági kistérséghez tartozó – település, Sósvertike helyzetének és a sósvertikei cigány emberek lehetőségeinek bemutatása, elemzése. Az Ormánság, Magyarország legdélebben fekvő megyéjének – Baranya megyének – a déli részén fekszik, a Dráva folyó mentén. A határ mellett hosszan elnyúló Ormánság az ország egyik legelmaradottabb vidéke, számtalan apró – a 100–500 főt is alig meghaladó – településsel.

A térség minden települése társadalmi és gazdasági szempontból egyaránt elmaradottnak számít, tartós munkanélküliséggel sújtott, kevés megélhetési forrással rendelkező területről van tehát szó.

Mindezek együttesen hatással vannak Sósvertike lehetőségeire és az ott élő emberek, köztük a cigány emberek esélyeire a társadalom nyújtotta adottságok, feltételek kiaknázásában, valamint azok felhasználásában a maguk materiális és lelki gyarapodása érdekében.

Már a vizsgálat tervezésekor szembesültünk a csoport elnevezésének problémájával. A román nyelv nyelvújítás előtti változatából kialakult beás nyelvű cigány csoport nem tartja önmagát romának, saját elnevezésük során a „cigány” csoportnévhez ragaszkodnak. Tekintettel arra, hogy a kutatás helyszínén többségében beás cigányok élnek, a továbbiakban a cigány népelnevezést alkalmazzuk.

Kutatásunk során a következő kérdésekre keressük a választ:

Milyen módon próbálják túlélni – az Ormánság egyik marginális helyzetű települése és különösen az ott élő cigány emberek – az értékválsággal bajlódó éveket, a lassan változó társadalmi struktúra átalakításából adódó terheket?